

Отримано: 15.10.2020 р.

Прорецензовано: 18.10.2020 р.

Прийнято до друку: 21.10.2020 р.

e-mail: tetomel4ak@gmail.com

DOI: 10.25264/2409-6806-2020-30-21-28

Омельчак Т. Населення Рівного у міжвоєнний період (1921-1939 рр.): етно- та соціально-економічна характеристика. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2020. Вип. 30. С. 21–28.

УДК 477.83/86 “1921–1939”

Тетяна Омельчак**НАСЕЛЕННЯ РІВНОГО У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1921-1939 РР.):
ЕТНО- ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА**

У статті, на основі матеріалів перепису населення 1921 р. та 1931 р., проаналізовано динаміку чисельності населення м. Рівного у міжвоєнний період. Дано етно-релігійну та соціально-економічну характеристику жителів м. Рівного. Встановлено, що структура зайнятості населення м. Рівного в міжвоєнний період зазнавала змін під впливом політики польського уряду. Визначено фактори, які впливали на міграційні процеси в місті та регіоні.

Ключові слова: Волинське воєводство, м.Рівне, міжвоєнний період, динаміка зайнятості.

Tetiana Omelchak**THE POPULATION OF RIVNE IN THE INTERWAR PERIOD:
ETHNO AND SOCIO-ECONOMIC CHARACTERISTICS**

The article deals with the analyses of Rivne population dynamic in the interwar period. The research was based on the materials of 1921 and 1931 Census. The ethno-religious and socio-economic characteristics of Rivne residents have been given. Most of the population in the town were found to be Jewish during the interwar period, while this was the most distinctive for towns, which in times of Russian Empire were the parts of so called “Smuhi Osilosti” (“Strips of Settlement”). Polish, whose number was increasing during the interwar period, took the second place in the ethnic structure of residents. Ukrainians took only the third place in the national structure of Rivne in the interwar. Thus, the specificity of national population of towns influenced the structure of residents’ employment. Furthermore, there were no big enterprises in towns. While the most part of the population was busy with crafts and trade, a few workers were engaged in communication and state enterprises. The structure of residents’ employment of Rivne in the interwar was changed due to the policy of the Polish government. The 1931 census highlighted four social groups. Among them were the owners of means of productions, intellectual workers (intellectuals), workers and persons with unknown social status. In the social structure of Rivne population in early 1930 a little more than 50% were employees (workers-36,4% and mental workers-14,15%). The owners of means of production were represented by 42,4%. The intellectuals of Rivne worked mainly in the non-productive sphere such as state and local administration, public institutions, educational establishments, communication and healthcare, where in the early 1930s there were about 24,4% of employees.

Key words: Volyn voivodeship, Rivne, the interwar period, employment structure, social groups.

У сучасній історичній науці все більшої актуальності набувають дослідження історичного минулого різних регіонів нашої держави, а також тих етносів, які здавна проживали на українських землях та впливали на їх економічний та культурний розвиток. Досить назрілим у наш час є вивчення етнічної історії Волині. Незважаючи на велику кількість публікацій з даної тематики, окремі проблеми ще не знайшли достатнього відображення на сторінках як вітчизняної, так і зарубіжної історіографії.

Помітний внесок у вивчення етнічної та територіальної структури населення міжвоєнної Волині здійснили С. Кічий [3], В. Колесник [4], В. Кубійович [5], М. Кучерепа [6], В. Литвинюк [7], С. Фогельсон [10], В. Менджецький [12; 13] та інші автори. Проте населення м. Рівне у 1921-1939 рр. ще не було об’єктом спеціального вивчення у історичній науці.

Метою цієї публікації є проведення аналізу динаміки чисельності населення м. Рівного в міжвоєнне двадцятиліття.

У міжвоєнний період ХХ ст. Волинь, зокрема й Рівне, перебували в складі Польської держави, етнодемографічні процеси якої впливали на соціальне та економічне становище населення. У Рівному, крім українців, проживали євреї, поляки, росіяни та представники інших національностей. Динаміку чисельності населення у міжвоєнний період найкраще ілюструють результати перепису 1921 і 1931 рр. На жаль, перепис, який мав відбутися в 1941 р., так і не відбувся через початок Другої світової війни, що значною мірою ускладнює підрахунок чисельності населення м. Рівного напередодні, та людських втрат за роки війни.

Польська влада отримала у спадщину від царської Росії низький рівень розвитку регіону: примітивне сільське господарство, відсутність промисловості, нерозвинену мережу транспортного, телефонного і телеграфного зв'язку, низький рівень охорони здоров'я та освіти. Ситуація ускладнювалася тим, що воєводство було багатонаціональним. Поруч з корінним українським населенням тут проживали поляки, євреї, росіяни, німці, чехи та інші.

До сьогодні ведуться дискусії стосовно результатів переписів, які проводилися у міжвоєнній Польщі у 1921 і 1931 рр. На нашу думку результати переписів є більшою мірою недосконалі, ніж сфальсифіковані. Причини цих неточностей полягали в наступному. По перше, перепис 1921 р. проводився в досить складних умовах. Частина населення з недовірою поставилася до цієї акції польських властей. Мешканці краю з різних причин та під різними впливами не давали правдивих відомостей про своє віросповідання і національність, а деяка частина навіть бойкотувала перепис [6, с. 98].

По друге, перепис 1921 р. проводився в час, коли ще багато т. зв. «біженців» чи репатріантів не повернулися додому, а тому не могли увійти в списки. Крім того, на Волинь прибували значні групи євреїв, росіян, українців, поляків з підрадянської України, які втікали від революції. Частина зупинялася тут тимчасово, а частина залишалася на постійно.

По третє, на якість перепису вплинули і значні технічні труднощі – недостатня фахова підготовка комісарів-переписувачів, неналежний організаційний рівень. По четверте, не можна ігнорувати і те, що респонденти не завжди могли чітко відрізнити національність від громадянства. Це можна пояснити незавершеністю процесу формування нації і кристалізації національної свідомості.

Не зважаючи на певні хиби, та недосконалість цього, та і наступного перепису, вони все ж таки дають загальну картину по окремим етнічним групам.

Згідно перепису 1921 р., м. Рівне було одним з трьох міст Волинського воєводства, чисельність якого перевищувала 20 тис. мешканців. За переписом 1921 р. у Рівному проживало 30 482 особи. Згідно з даними перепису, проведеного в Російській імперії у 1897 р., чисельність мешканців міста становила 24 573 особи [8, с. 1], тобто за трохи більше ніж двадцять років населення збільшилося на 5 909 осіб (19,3%). Як видно з таблиці, більшість жителів міста становили євреї. Їх нараховувалося 21 524 особи (70,6%), щоправда в графі «іудаїзм», як рідну релігію визнавало 21 702 особи (71,1%). Саме останню цифру приймаємо за найбільш вірогідну стосовно чисельності представників єврейської національності в Рівному в 1921р. У порівнянні з переписом 1897 р., частка євреїв серед жителів міста зросла на 15% (7 472 особи). Крім того, за переписом 1921 р. в Рівному проживало 3 948 поляків (12,9%), хоча припускаємо, чисельність представників цього етносу була нижчою, оскільки римо-католицьке віросповідання за рідне визнавало лише 3 408 осіб (11,1%). Кількість представників польського етносу зросла трохи більше ніж у два рази, з 1 664 осіб у 1897 р. [8, с. 1], до 3 408 осіб в 1921 р. На третьому місці за своєю чисельністю перебували українці (10,8%). Кількість українців у місті знизилася з 4 071 до 3 308 осіб. Зменшення українського етносу в місті пов'язуємо з тим, що перепис 1897 р. включав і військовослужбовців, які проходили строкову службу, більшість з них були українці з інших губерній Російської імперії. Підтвердженням цього слугує співвідношення між чоловіками та жінками, чисельність перших була у два з половиною рази більшою (див табл 1.)

За національним складом жителів міста Волинського воєводства, чисельність населення яких перевищувала 20 тис.¹ були подібними. Частка євреїв у Луцьку та Рівному перевищувала 70% і становила 70,2% та 71,1% відповідно. У Ковелі частка євреїв була дещо меншою і становила 61,2%. На другому місці у національній структурі цих міст перебували поляки. У Ковелі їх частка досягала майже 20% і становила 19,2%, що, напевно, можна пояснити близькістю міста до польських етнічних територій. Значно нижчою була частка поляків у Луцьку та Рівному – 15,7% та 11,1% відповідно. Згідно з даними таблиці 1, досить низькою була чисельність українців у містах двадцятитисячними

¹ На території Волинського воєводства перепис 1921 р. зафіксував 3 міста, чисельність населення яких перевищувала 20 тис. жителів: Ковель – 20 818 осіб, Луцьк – 21 157 осіб, Рівне – 30 482 особи.

ках. Найменшою була частка українців у Луцьку (6,5%). Трохи вищою у Рівному (10,8%) та Ковелі (13,9%).

Таблиця 1
Національний і релігійний склад населення міст Волинського воєводства чисельність жителів яких перевищувала 20 тис. осіб за переписом 1921 р.

Назва населеного пункту	К-сть будинків	К-сть жителів	В тому числі чоловіків	В тому числі жінок	З них			
					Поляки / римо-католики	Українці / правосл. / греко-кат.	Євреї / іудеї	Інші н-сті
Ковель	2 129	20 818	10 078	10 740	4 640/ 4 000	2 901/ 3 957/-	12 504/ 12 758	773
Луцьк	1 752	21 157	10 045	11 112	4 613/ 3 331	1 378/ 2 692/12	13 990/ 14 860	1176
Рівне	2 386	30 482	14 202	16 280	3 948/ 3 408	3 308/ 5 130/29	21 254/ 21 702	1972

Джерело: складено на основі Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie Pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1923. T. IX. 84 s.

Незважаючи на значний розрив у чисельності населення у Луцьку та Рівному, саме перше місто стає столицею воєводства. Напевне, показник чисельності жителів тут відіграв другорядну роль, а основним критерієм стало географічне розташування м. Луцьк в центральній частині Волинського воєводства, натомість м. Рівне розташовувалося поблизу державного кордону.

Перепис зафіксував у Рівному і значну кількість представників інших національностей – 1 972 ос. (6,4%) [16, с. 47]. Абсолютну більшість з них становили росіяни, яких у Рівному нараховувалося 1 505 (76,3%). Чисельність російського населення знизилася у майже три рази, з 4 278 осіб у 1897 р. [8, с. 1], до 1 505 осіб у 1921 р. [16, с. 47]. Хоча і в цьому випадку, зменшення кількості росіян пов'язана зі зміною дислокації російських військових частин. Згідно з даними перепису 1897 р., чисельність чоловіків-росіян у Рівному, перевищувало чисельність жінок у трохи більше ніж три рази. Крім того, у місті проживали німці, чехи та білоруси, татари, литовці та представники інших етносів, проте чисельність їх була незначною. (див. табл. 2.)

Таблиця 2
Чисельність представників національних меншин у м. Рівне за переписом 1921 р.

Загальна кількість представників національних меншин / %	З них							Невід.
	Росіяни / %	Чехи / %	Німці / %	Білор.	Литовці / %	Татари / %	Інші / %	
1 972 / 100%	1 505 / 76,3%	263 / 13,3%	97 / 4,9%	36 / 1,8%	23 / 1,1%	14 / 0,7%	28 (румуні – 6; словаки – 6; латиші – 4; естонці – 2; американці – 2; грузини – 2; вірмени – 2 французи – 1; грек – 1; кореець – 1; молдаванин – 1) / 1,4%	6 / 0,3%

Джерело: складено на основі Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie Pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1923. T. IX. S. 47.

Перепис населення, який проводився в 1931 р., враховував мовну та конфесійну приналежність. Головним нововведенням організаторів перепису 1931 р. стала заміна питання про національну приналежність питанням про рідну мову опитуваних. Щоправда, відповідно до листа з бюро перепису населення головного статистичного уряду, дані, які стосувалися поділу населення за мовною ознакою заборонялося публікувати [1, арк. 138]. Згідно з даними таблиці 3, упродовж 1921-1931 рр. на-

селення Рівного збільшилося на 10 130 осіб (33,2%) і становило 40 612 ос., в тому числі 19 226 чоловіків та 21 386 жінок (див. табл. 3). У темпах приросту різних етнічних груп мешканців Рівного простежувалися відмінності. Найвищі темпи приросту були в поляків – 7 010 осіб (205%), значно нижчі в євреїв – 1 035 осіб (4,76%), ну і мінусовий приріст мали українці, у порівнянні з 1921 р. їх чисельність в місті скоротилася на 121 особу.

Таблиця 3

Національний склад м. Рівне згідно перепису 1931 р.

Загальна кількість жителів	В тому числі чоловіків	В тому числі жінок	З них рідною мовою вважали			
			Польську / римокатолики	українську / правосл. / греко-кат.	Іврит / ідиш / іудаїзм	Німецьку / лютерани
40 612	19 226	21 386	11 173/ 10 418	3 187 / 6 733/ 126	1 922 / 20 635 / 22 737	327 / 348

Джерело: складено на основі *Drugi powszechny spis ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 9.XII. 1931 r. Mieszkania i gospodarstwo domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1938. T. 70. S.27, 29.*

Відповідно до результатів перепису 1931 р. трохи більше половини жителів міста склали євреї, а це 22 737 ос. (55,98%). Другою за чисельністю національною групою були поляки, частка яких в місті становила 25,65%. Незначною залишалася в місті частка українців – 3 313 ос. (8,15%) (див. табл. 3). Крім того, в Рівному і далі залишалася значною частка представників інших національностей, хоча у порівнянні з 1921 р. їх чисельність збільшилася на 1 723 особи (87,3%). Серед представників національних меншин і далі спостерігалася досить висока частка росіян (75,8%), чехів (11,9%) та німців (8,9%) (див. табл. 4). Збільшення чисельності росіян в місті можна пояснити близькістю польсько-радянського кордону. В першій половині 1920-х років Рівне стало місцем перебування біженців з підрадянської України. Частину з них, польська влада повертала назад до Радянської України, ті ж, кому пощастило залишитися після 6-ти місячного перебування в Рівному, отримували польський закордонний паспорт і вирушала далі в пошуках кращої долі за кордоном. Лише незначна кількість залишалася на території Волинського воєводства, в тому числі і в Рівному. Проте не маючи польського громадянства, ці особи не могли претендувати на робоче місце, чи займатися власною справою, оскільки однією з обов'язкових вимог була наявність польського громадянства. В 1920-х польська влада проводила прийом документів на отримання польського громадянства.

Таким чином, перепис 1931 р. зафіксував зростання загальної кількості жителів у місті трохи більше як у півтора рази. При цьому скоротилася частка євреїв у місті з 71,1% у 1921 р. до 55,98% у 1931 р. Разом з тим, у місті подвоїлася частка поляків з 11,1% у 1921 р. до 25,65% у 1931 р. Частка українців серед жителів міст і надалі залишалася доволі низькою, і у порівнянні з результатами перепису 1921 р. знизилася з 10,8% до 8,15%. На тлі загального зростання чисельності жителів спостерігається суттєве посилення польської присутності в Рівному. Причиною такого стану речей став наплив з внутрішніх польських воєводств польського елемента і, натомість, відтік представників української та єврейської громади, головним чином у заокеанську еміграцію.

Серед представників національних меншин і далі спостерігалася досить висока частка росіян (75,8%), чехів (11,9%) та німців (8,9%) (див. табл. 4).

Таблиця 4

Склад національних меншин м. Рівне за переписом 1931 р.

Загальна кількість представників національних меншин / %	З них						
	Росіяни / %	Чехи / %	Німці / %	Литовці / %	Білоруси / %	Інші / %	Неподали
3 695 / 100 %	2 799 / 75,8%	440 / 11,9%	327 / 8,9%	4 / 0,1	58 / 1,5%	62 / 1,6%	5 / 0,1%

Джерело: складено на основі *Drugi powszechny spis ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 9.XII. 1931 r. Mieszkania i gospodarstwo domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1938. T. 70. S.27, 29.*

У 1920-1930-х рр. Рівне було одним з економічних центрів Волинського воєводства, в якому функціонували сільськогосподарські, фінансові, торгівельні та ремісничо-промислові установи. У місті працювали великі та дрібні ремісничі заклади, діяли ярмарки, а з 1930-го і загальнопольська виставка-ярмарок «Волинські торги», яка щорічно приваблювала до міста підприємців і туристів з усієї Польщі та давала додаткові інвестиції не лише у Волинський регіон, а й у місто Рівне.

Економічний розвиток та етнодемографічні процеси в регіоні суттєво вплинули на структуру зайнятості населення Рівного. Перепис 1921 р. дає тільки загальну структуру зайнятості по Волинському воєводству, тому не видається можливим встановити чисельну кількість та етнічну приналежність в кожній з окремої галузі по м. Рівне.

Матеріали перепису 1931 р. містять доволі детальний поділ ремісників за основними промисловими галузями, в яких ті були зайняті. Його недоліком було те, що галузевий розподіл рівненських підприємців охоплює лише частину з них і ускладнює детальний аналіз галузевої структури рівненських підприємців, ремісників, проте дозволяє скласти хоча б загальне уявлення про їхню галузеву зайнятість (див. табл. 5).

Таблиця 5

Зайнятість населення Рівного на початку 1930-х

Галузь	загальна кількість населення зайнятого в галузі	% серед усього населення м. Рівне
Городництво, рибальство, лісівництво	59	0,14%
Промисловість, ремесло	13 951	34,35%
Заклади промисловості:		
– I-V категорії	1 705	12,2%
– VI-VII категорії	611	4,3%
– VIII категорії	5 720	41%
– невизначеної категорії	5 915	42,3%
Металообробка	925	6,6%
Цегельні	672	4,8%
Деревообробка	1 609	11,5%
Легка промисловість	3 338	23,9%
– пошиття одягу	2 058	
– пошиття взуття	904	
Споживча промисловість	2 557	18,3%
– млини	738	
– пекарні	536	
– різні	779	
Поліграфічна промисловість	295	2,1%
Будівельна галузь	1 533	10,98%
– будівництво будинків	914	
Торгівля, страхування	11 394	28,05%
Торгівля товарами	7 088	62,2%
– товарами не розмежованими	6 373	
– гуртова	311	
– обносна і пересувна	353	
Винаєм приміщень і закладів гастрономічних	2 994	26,2%
– будинки чиншові (власники і наглядачі)	2 123	
– заклади гастрономічні	597	
Грошовий обіг	578	5%
Посередництво	617	5,4%
Комунікація і транспорт	2 920	7,18%
Пошта, телефон	386	13,2%
Залізниця	780	26,7%
Інші види транспорту і комунікації	1 663	56,9%
– кінні дорожки	408	
– комунікація і кінний транспорт	449	
– гінці і вантажники	493	
Державна служба	2 998	7,38%
Органи державної влади	531	17,7%
Органи місцевого самоврядування	439	14,6%
Суд	415	13,84%

Адвокатура і нотаріат	264	8,8%
Служби громадської безпеки і в'язниці	177	5,9%
Державна поліція	351	11,7%
Костел і релігійні громади	349	11,64%
– світські особи в костелі і релігійних громадах	262	8,73%
Адміністрація організацій і суспільних інституцій	242	8%
Шкільництво, освіта, культура	1 225	3,01%
Освіта	645	52,6%
– початкова	241	
– загальна середня	222	
Виховання і позашкільна освіта	404	32,9%
– приватні вчителі	325	
Лікування і гігієна	1 342	3,3%
Лікування і профілактика	520	38,7%
Гігієна	758	56,4%
– перукарні і косметика	339	
– пральні, прасувальні,	285	
Заклади суспільної опіки	64	4,7%
Домашня прислуга	1 396	3,4%
Домашня прислуга, яка мешкає у працедавця	1 304	93,4%
Непрацюючі	2 232	5,4%
Пенсіонери та інваліди	385	17,24%
– державні пенсіонери	251	
Особи, які перебувають в ув'язненні	697	31,2%
Інші галузі	2 183	5,37%

Підраховано за *Drugi powszechny spis ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 9.XII. 1931 r. Mieszkania i gospodarstwo domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1938. T. 70. S. 241-243*

На початку 1930-х більше половини жителів м. Рівного була зайнята в промисловості, ремеслі, торгівлі та страхуванні. Значний відсоток задіяних в торгівлі становили євреї, оскільки комерційна діяльність з давніх-давен належала до їхньої прерогативи.

Трохи більше 20% жителів Рівного працювало у суспільно-важливих сферах життя міста (органах державної влади та місцевого самоврядування, освітніх закладах, транспорті і зв'язку, охороні здоров'я, суспільних і релігійних установах). Більше 3% працювали домашньою прислугою в можливих рівненських родинах. Згідно матеріалів перепису 1931 р. лише трохи більше 10% жителів м. Рівне становили безробітні та особи, що не вказали місця праці і їх зарахували до рубрики інші галузі [9, с. 241-243].

На жаль у переписі 1931 р відсутній детальний аналіз структури зайнятості окремих етнічних груп жителів м. Рівного.

Перепис 1931 р. зафіксував інформацію про відношення до засобів виробництва, характер праці (розумова і фізична), а також ставлення власників виробництва до використання найманої робочої сили. Виділяємо чотири соціальні групи: власники засобів виробництва, працівники розумової праці (інтелігенція), робітники та особи з невідомим соціальним статусом.

Таблиця 6

Соціальна структура Рівного за матеріалами перепису 1931 р.

Соціальні категорії	Загальна кількість	%
Власники	17 226	42,4
Працівники розумової праці	5 747	14,15
Робітники	14 477	35,66
Особи з невідомим суспільним статусом	3 162	7,79%
Разом	40 612	100

Підраховано за: *Drugi powszechny spis ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 9.XII. 1931 r. Mieszkania i gospodarstwo domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1938. T. 70. S. 241-243*

У соціальній структурі населення м. Рівне на початку 1930-х рр. майже 50% склали наймані працівники (робітники – 35,66% і розумові працівники – 14,15%), а власники засобів виробництва – 42,4%. Така висока питома вага власників пояснюється пануванням на території Волинського воєводства у досліджуваний період дрібнотоварного виробництва. Інтелігенція м. Рівне працювала переважно у невиробничій сфері – державній і місцевій адміністрації, громадських установах, закладах освіти, комунікації та охороні здоров'я, де на початку 1930-х було зайнято близько 24,4% [12, с. 8-9].

Наступний перепис мав відбутися у 1941 р., але у зв'язку з початком Другої світової війни він не був проведений. «Щорічник політичний та господарчий» за 1939 р. зафіксував у найбільшому місті Волинського воєводства кількість мешканців на позначці 46 680 осіб [15, с. 391] Проте ця цифра відображає лише чисельність, натомість національний склад, структура зайнятості жителів Рівного напередодні Другої світової війни все ще потребує спеціального дослідження. Крім того потребує уточнення і сама чисельність жителів м. Рівного, адже в окремих документах є згадка про 75 000 жителів у 1929 р. [2, арк. 102].

Отже, протягом усього міжвоєнного періоду м. Рівне було одним з центрів господарського, культурного, релігійного і політичного життя у Волинському воєводстві. Національна структура населення міста була типовою для Волині – більшість жителів Рівного становили представники єврейського етносу. Протягом міжвоєнного періоду, завдяки державній підтримці, в місті інтенсивно зростає польська громада. Цьому сприяє політика польської адміністрації у Волинському воєводстві. Заохочення польського підприємництва зумовили посилені впливи польського міщанства в край. Польське населення міст надавало перевагу більшим містам перед малими і середніми, оскільки перші були місцем дислокації більшості державних установ, навчальних закладів, підприємств де було більше можливостей для працевлаштування. Після приєднання території Волині до відновленої Польської держави на початку 1920-х рр. там виник попит на польських урядовців, вчителів, поліціантів та інших кваліфікованих працівників. Осідаючи у більших містах поляки заповнювали існуючі вакансії. Українці займали лише третє місце в національній структурі міжвоєнного Рівного. Специфіка національного складу населення міста впливала на структуру зайнятості його жителів. У місті були відсутні великі промислові підприємства. Більшість населення зайняте в ремеслі і торгівлі, натомість незначна кількість працюючих належала до сфери комунікації та державних установ. Структура зайнятості населення м. Рівного в міжвоєнний період зазнавала змін під впливом політики польського уряду. Перепис 1931 р. виділив чотири соціальні групи: власники засобів виробництва, працівники розумової праці (інтелігенція), робітники та особи з невідомим соціальним статусом.

Список використаних джерел та літератури:

1. Державний архів Рівненської області (ДАРО). Ф. 31. Оп. 1. Спр. 1724. 195 арк.
2. ДАРО. Ф. 31. Оп. 1. Спр. 709. 178 арк.
3. Кічий С. І. Національний склад населення Західної України на початку 1930-х років. *Матеріали XL наук. конф. проф.-викл. складу і студ. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. Луцьк, 1994. Ч. 2. С. 78–80.
4. Колесник В., Супрунюк А. Народонаселення Волинського воєводства: (1921–1939 рр.): за матеріалами переписів в сучасних українських і польських дослідженнях. *Минуле і сучасне Волині. Краєзнавство: історія, здобутки, перспективи : тези доп. і повідомл. II регіон. і VI обл. іст.-краєзн. конф.* Луцьк, 1992. С. 119–120.
5. Кубійович В. Західні українські землі в межах Польщі 1920–1939. *Наукові праці*. Париж; Львів: Фенікс, 1996. С. 246–265.
6. Кучерепа М. Етнодемографічні зміни у Волинському воєводстві 1921-1939 рр. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк, 2000. Вип. 3. С. 97-106.
7. Литвинюк В. Зміни в соціальній і національній структурі населення Волинського воєводства у міжвоєнний період : (1921–1939 рр.) *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк, 1997. Вип. 2. С. 42–44.
8. Первая всеобщая перепись населения Российской империи 1897 г. Издание центрального статистического комитета Министерства внутренних дел Санкт-Петербург.: 1904. Т. XVIII: Волинская губерния. 282 с.
9. Drugi powszechny spis ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 9.XII.1931 r. Mieszkania i gospodarstwo domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1938. Т. 70. 330 s.
10. Fogelson S. Z badań nad demografią Polesia i Wołynia. Warszawa, 1938. 69 s.
11. Krzyżanowski T. Polskie siły społeczne na tle stosunków narodowościowych na Wołyniu. Warszawa, 1938. 45 s.
12. Mędrzecki W. Inteligencja polska na Wołyniu w okresie międzywojennym. Warszawa, 2005. 332 s.
13. Mędrzecki W. Województwo Wołyńskie 1921-1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych. Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, 1988. 202 s.
14. Pierwszy powszechny spis ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 30 września 1921 r. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1926. Т. XXIII. 230 s.

15. Rocznik Polityczny i Gospodarczy. R.8. Warszawa: PAT, 1939. 1240 s.
16. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie Pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1923. T. IX. 84 s.

REFERENCES

3. Kichyi S. I. Natsionalnyi sklad naselennia Zakhidnoi Ukrainy na pochatku 1930-kh rokiv. Materialy XL nauk. konf. prof.-vykl. skladu i stud. Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky. Lutsk, 1994. Ch. 2. S. 78–80.
4. Kolesnyk V., Supruniuk A. Narodonaselennia Volynskoho voievodstva: (1921–1939 rr.): za materialamy perepysiv v suchasnykh ukrainskykh i polskykh doslidzhenniakh. Mynule i suchasne Volyni. Kraieznavstvo: istoriia, zdobutky, perspektyvy : tezy dop. i povidoml. II rehion. i VI obl. ist.-kraiezn. konf. Lutsk, 1992. S. 119–120.
5. Kubiiovych V. Zakhidni ukrainski zemli v mezhakh Polshchi 1920–1939. Naukovi pratsi. Paryzh; Lviv: Feniks, 1996. S. 246–265;
6. Kucherepa M. Etnodemografichni zminy u Volynskomu voievodstvi 1921-1939 rr. Naukovyi visnyk Volynskoho derzhavnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Istorychni nauky. Lutsk, 2000. Vyp. 3. S. 97-106.
7. Lytvyniuk V. Zminy v sotsialnii i natsionalnii strukturii naselennia Volynskoho voievodstva u mizhvoiennyi period : (1921–1939 rr.) Naukovyi visnyk Volynskoho derzhavnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Istorychni nauky. Lutsk, 1997. Vyp. 2. S. 42–44.
8. Pervaja vseobshhaja perepis' naselenija Rossijskoj imperii 1897 g. Izdanie central'nogo statisticheskogo komiteta Ministerstva vnutrennih del Sankt-Peterburg.: 1904. T. XVIII: Volynskaja gubernija. 282 s.
9. Drugi powszechny spis ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 9.XII. 1931 r. Mieszkania i gospodarstwo domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1938. T. 70. 330 s.
10. Fogelson S. Z badań nad demografią Polesia i Wołynia. Warszawa, 1938. 69 s.
11. Krzyżanowski T. Polskie siły społeczne na tle stosunków narodowościowych na Wołyniu. Warszawa, 1938. 45 s.
12. Mędrzecki W. Inteligencja polska na Wołyniu w okresie międzywojennym. Warszawa, 2005. 332 s.
13. Mędrzecki W. Województwo Wołyńskie 1921-1939. Elementy przemian cywilizacyjnych, społecznych i politycznych. Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź, 1988. 202 s.
14. Pierwszy powszechny spis ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 30 września 1921 r. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1926. T. XXIII. 230 s.
15. Rocznik Polityczny i Gospodarczy. R.8. Warszawa: PAT, 1939. 1240 s.
16. Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie Pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Wołyńskie. Warszawa, 1923. T. IX. 84 s.